

Н. С. Василевська

доктор філософії (Ph-d) з права
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМ ОСОБАМ

Вже вдруге в сучасній історії України велика кількість громадян України змушені змінювати місце свого постійного проживання через військову агресію. Проблеми внутрішньо переміщених осіб складають широке коло теоретичних та прак-

тичних проблем, яким присвячено численні дослідження в різних галузях права.

Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 р. № 1706-VII, визначає, що «внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру» [1]. Характерними ознаками внутрішньо переміщених осіб можна назвати: це виключно фізичні особи, громадяни України, або особи, які на інших правових підставах проживають в Україні, вимушено залишили місце постійного проживання через загрозу здоров'ю та життю, потребують соціального забезпечення від держави.

Підставами отримання відповідного статусу є комплекс умов: обов'язковість проживання на території, де виникли обставини збройного конфлікту, тимчасової окупації, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру, на момент їх виникнення; подання заяви до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення; подання документів, що підтверджують особу за наявності таких.

В Постанові Кабінету міністрів України «Про облік внутрішньо переміщених осіб» від 01.10.2014 р. № 509 передбачена повна процедура оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи [2].

Згідно з частиною 1 статті 9 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» внутрішньо переміщена особа має право на: «безпечні умови життя і здоров'я; інформацію про наявність загрози для здоров'я на території покинутого місця проживання та місця тимчасового поселення; забезпечення лікарськими засобами у випадках та порядку, визначених законодавством; надання необхідної ме-

дичної допомоги в державних та комунальних закладах охорони здоров'я тощо» [1]. Особи з інвалідністю мають право на забезпечення допоміжними засобами реабілітації та на отримання реабілітаційних послуг, за умови наявності документів, що підтверджують право на ці послуги та засоби, а у разі їх відсутності — за даними Централізованого банку даних з проблем інвалідності та індивідуальної програми реабілітації особи з інвалідністю або дитини з інвалідністю. Така процедура можлива для осіб, яким вже встановлена група інвалідності, а відповідні дані внесені у зазначений Централізований банк. Якщо є потреба у відновленні документів про інвалідність, або група інвалідності встановлюється вперше, особа повинна звернутися до лікаря за місцем перебування і повторно пройти комісію з оцінки повсякденної функціональності особи (в минулому МСЕК).

Особливості надання первинної медичної допомоги внутрішньо переміщеним особам під час воєнного стану визначає Наказ МОЗУ «Деякі питання надання первинної медичної допомоги в умовах воєнного стану» від 17.03.2022 р. № 496. Заклад охорони здоров'я, який надає первинну медичну допомогу (на рівні сімейної медицини) повинен забезпечити: «1) ведення обліку переміщених осіб, які звертаються для отримання первинної медичної допомоги, за формою, що додається; 2) надання первинної медичної допомоги та медичної допомоги пацієнтам у невідкладному стані з числа переміщених осіб; 3) проведення вакцинації відповідно до вимог календаря профілактичних щеплень» [3]. Внутрішньо переміщена особа, яка потребує спеціалізованої медичної допомоги (вторинного рівня), має звернутися до територіального закладу охорони здоров'я та отримати направлення до медичного закладу відповідного профілю. Щоб повноцінно реалізувати право на медичну допомогу, внутрішньо переміщена особа зобов'язана укласти декларацію з сімейним лікарем за місцем реєстрації. Для укладення декларації за тимчасовим місцем проживання, необхідно надати документ, що посвідчує особу. За відсутності такого, можна скористатись довідкою про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, або іншими наявними документами. Зазначимо, що *в укладен-*

ні декларації може бути відмовлено лікарем, при умові вже вичерпного ліміту укладених раніше декларацій. Законодавство гарантує рівний доступ до медичних послуг, але на практиці внутрішньо переміщені особи можуть отримати відмови.

Забезпечення лікарськими засобами та виробами медичного призначення внутрішньо переміщеним особам гарантується через реалізацію державної програми реімбурсації «Доступні ліки», яка дозволяє отримати рецептурні ліки, призначені сімейним лікарем, безкоштовно, або за відповідну доплату.

Слід зауважити, що через зростання кількості переміщених осіб в конкретних областях України, виріс попит на медичних працівників. У відповідь, Наказ МОЗУ «Про облік та табелювання медичних працівників, які надають медичну допомогу поза основним місцем роботи в період воєнного стану на території України» від 04.03.2022 р. № 414 встановлює обов'язок керівників закладів охорони здоров'я в період дії воєнного стану: «створити персональні списки медичних працівників підпорядкованих закладів охорони здоров'я, які можуть надавати медичну допомогу в інших закладах охорони здоров'я (госпіталях, медичних пунктах та ін.) на території ведення бойових дій; забезпечити щоденний контроль та облік робочого часу медичних працівників підпорядкованих закладів охорони здоров'я, які залучені до надання медичної допомоги поза межами закладів охорони здоров'я за основним місцем роботи на території ведення бойових дій» [4].

Ряд авторів, ще в 2017 р., окреслили проблемні питання, з якими пов'язана реалізація права на медичну допомогу внутрішньо переміщеними особами. Булеца С., Котляр О., Лазур Я. серед низки проблем виділяли: «відсутність у таких осіб медичної документації; неналежний доступ до інформації про заклади охорони здоров'я, куди можна звертатися; відсутність проведення первинного медичного огляду всіх внутрішньо переміщених осіб; медичні препарати для цих осіб є дорогими і в більшості випадків хворим доводиться купувати їх за власні кошти; відсутність фінансування, або нецільове використання коштів, виділених на забезпечення належного рівня доступу до медичної допомоги внутрішньо переміщених осіб; доступ

внутрішньо переміщених осіб до безоплатних медичних послуг часто не виправдано пов'язаний із взяттям на облік і реєстрацією місця проживання; більшість медичного персоналу не володіє інформацією щодо аптек, де внутрішньо переміщені особи можуть придбати на пільгових умовах або безоплатно медичні препарати; дефіцит медичних препаратів, які життєво необхідні для хворих, які їх потребують; не впроваджуються превентивні заходи попередження соціально небезпечних хвороб» [5, с. 195]. На жаль, зазначені явища актуальні і під час повномасштабної війни в 2025 р.

Література

1. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 р. № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (дата звернення: 08.05. 2025).
2. Про облік внутрішньо переміщених осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.05. 2025).
3. Деякі питання надання первинної медичної допомоги в умовах воєнного стану: Наказ МОЗУ від 17 березня 2022 р. № 496. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0496282-22#Text> (дата звернення: 08.05. 2025).
4. Про облік та табелювання медичних працівників, які надають медичну допомогу поза основним місцем роботи в період воєнного стану на території України: Наказ МОЗУ від 4 березня 2022 р. № 414. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0414282-22#Text> (дата звернення: 08.05. 2025).
5. Булеца С. Б., Котляр О. І., Лазур Я. В. та ін. Механізм забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб: національний та міжнародний аспекти: монографія / за заг. ред. Рогача О. Я., Савчина М. В., Менджул М. В. Ужгород: РІК-У, 2017. 348 с.